BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARDA INTERPERSONAL INTELLEKTNI RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

Rayimov Alisher Xoldorovich
Farg‘ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti preventiv tibbiyot asoslari, jamoat salomatligi, jismoniy tarbiya va sport kafedrasi katta o‘qituvchisi
0009-0002-3364-645X

Annotatsiya
Mazkur maqolada bo‘lajak o‘qituvchilarda interpersonal intellektni rivojlantirishning pedagogik-psixologik asoslari tahlil qilingan. Interpersonal intellektning tarkibiy komponentlari, rivojlantirish mezonlari va ko‘rsatkichlari aniqlashtirilgan. Interfaol ta’lim texnologiyalari, kommunikativ treninglar, keys-stadi va loyihaviy ta’lim asosida interpersonal intellektni rivojlantirish metodikasi ishlab chiqilgan. Tajriba-sinov ishlari natijalari mazkur metodikaning samaradorligini tasdiqlagan.

Kalit so‘zlar: *interpersonal intellekt, bo‘lajak o‘qituvchi, pedagogik kompetentlik, kommunikativ kompetentlik, empatiya, hamkorlik, refleksiya.*

KIRISH

Oliy pedagogik ta’lim tizimini modernizatsiya qilish sharoitida bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Zamonaviy o‘qituvchi nafaqat o‘z fanini mukammal bilishi, balki ta’lim ishtirokchilari bilan samarali muloqot o‘rnata olishi, jamoani boshqara olishi va ijtimoiy munosabatlarni muvofiqlashtira olishi lozim.

Shu nuqtai nazardan interpersonal intellekt pedagogik faoliyatning muhim psixologik asoslaridan biri sifatida namoyon bo‘ladi.

Tadqiqotning dolzarbligi bo‘lajak o‘qituvchilarda interpersonal intellektni maqsadli shakllantirishning nazariy va metodik jihatlarini takomillashtirish zarurati bilan belgilanadi.

Muammoni o‘rganilganlik darajasi:

Interpersonal intellekt muammosi xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan turli jihatlarda tadqiq qilingan.

Howard Gardner ko‘p qirrali intellekt nazariyasida interpersonal intellektni insonning boshqalarni tushunish qobiliyati sifatida talqin qilgan. Daniel Goleman ijtimoiy intellekt va emotsional intellektning kasbiy faoliyatdagi ahamiyatini asoslab bergan.

MDH olimlari tomonidan kommunikativ kompetentlik, ijtimoiy faollik va pedagogik muloqot masalalari tadqiq etilgan bo‘lsa-da, bo‘lajak o‘qituvchilarda interpersonal intellektni rivojlantirish metodikasi yetarlicha o‘rganilmagan.

TADQIQOT MAQSADI

Bo‘lajak o‘qituvchilarda interpersonal intellektni rivojlantirishning pedagogik mexanizmi va samarali metodikasini ishlab chiqish hamda uning samaradorligini tajriba-sinov ishlarida tekshirish.

Tadqiqot vazifalari.
Interpersonal intellektning nazariy asoslarini tahlil qilish;
Uning tuzilmaviy komponentlarini aniqlash;
Rivojlantirish mezonlari va ko‘rsatkichlarini ishlab chiqish;
Pedagogik modelni yaratish;
Metodikani amaliyotga joriy etish;
Samaradorlikni statistik jihatdan baholash.
Interpersonal intellektning tarkibiy modeli.
Tadqiqot asosida interpersonal intellektning quyidagi komponentlari aniqlandi:
Motivatsion komponent
Kasbiy muloqotga ehtiyoj va qiziqish.
Ko‘rsatkichlari:
hamkorlikka intilish;
ijtimoiy faollik;
muloqotga ochiqlik.
Kognitiv komponent
Ijtimoiy munosabatlar haqidagi bilimlar tizimi.
Ko‘rsatkichlari:
ijtimoiy idrok;
muloqot psixologiyasi;
pedagogik etika.
Emotsional komponent
Empatiya va hissiy barqarorlik.
Ko‘rsatkichlari:
hamdardlik;
emotsional nazorat;
hissiy intellekt.
Faoliyatli komponent
Amaliy kommunikativ ko‘nikmalar.
Ko‘rsatkichlari:
jamoada ishlash;
nizolarni hal qilish;
liderlik.
Interpersonal intellektni rivojlantirish metodikasi
Metodika 4 bosqichdan iborat.
I bosqich – Diagnostika
Metodlar:
test;
anketa;
kuzatish;
ekspert bahosi.
II bosqich – Motivatsiya
Texnologiyalar:
diskussiya;

motivatsion trening;
pedagogik vaziyat tahlili.
III bosqich – Rivojlantirish
Asosiy metodlar:
Keys-stadi
Pedagogik muammolarni tahlil qilish.
Rolli o‘yinlar
“O‘qituvchi–talaba”, “O‘qituvchi–ota-ona” modellari.
Kommunikativ treninglar
faol tinglash;
konfliktologiya;
jamoada ishlash.
Loyiha texnologiyasi
Guruhlarda ijtimoiy-pedagogik loyihalarni amalga oshirish.
IV bosqich – Refleksiya
O‘z-o‘zini baholash va kasbiy rivojlanishni tahlil qilish.
Tajriba-sinov ishlari

Tajriba 2024–2025 yillarda pedagogika yo‘nalishida tahsil olayotgan talabalar ishtirokida o‘tkazildi.

Guruh	**Talabalar soni**
Tajriba	84
Nazorat	82

Jami: 166 nafar talaba.
Natijalar tahlili

Tajriba guruhi

Daraja	**Ta’sirgacha**	**Ta’sirdan keyin**
Yuqori	18%	48%
O‘rta	45%	40%
Past	37%	12%

Nazorat guruhi

Daraja	**Ta’sirgacha**	**Ta’sirdan keyin**
Yuqori	19%	24%
O‘rta	47%	49%
Past	34%	27%

Statistik tahlil.
Styudentning t-mezoni orqali hisoblash natijalari:
t = 3,84
p < 0,01

Bu ko‘rsatkich tajriba va nazorat guruhlari o‘rtasida statistik ahamiyatli farq mavjudligini ko‘rsatadi.

Shuningdek:

r = 0,72

korrelyatsiya koeffitsienti interfaol texnologiyalardan foydalanish va interpersonal intellekt darajasi o‘rtasida kuchli ijobiy bog‘liqlik mavjudligini ko‘rsatdi.

Ilmiy yangilik

Tadqiqotning ilmiy yangiligi quyidagilardan iborat:

- interpersonal intellektning tuzilmaviy-funksional modeli ishlab chiqildi;
- uni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari aniqlandi;
- kommunikativ treninglarga asoslangan maxsus metodika yaratildi;
- baholash mezonlari va diagnostik ko‘rsatkichlar tizimlashtirildi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari bo‘lajak o‘qituvchilarda interpersonal intellektni maqsadli rivojlantirish mumkinligini ko‘rsatdi. Ta’lim jarayonida keys-stadi, rolli o‘yinlar, kommunikativ treninglar va loyihaviy ta’lim texnologiyalaridan tizimli foydalanish talabalarning empatiyasi, muloqot madaniyati, hamkorlik va liderlik qobiliyatlarini sezilarli darajada oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Gardner H. *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. New York, 2011.
2. Goleman D. *Social Intelligence*. New York, 2006.
3. Sternberg R. *Successful Intelligence*. New York, 1997.
4. Zimnyaya I.A. Pedagogicheskaya psixologiya. – M., 2018.
5. Leontev A.A. Pedagogicheskoe общение. – M., 2019.
6. O‘zbekiston Respublikasining "Ta’lim to‘g‘risida"gi Qonuni. – Toshkent.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ta’lim sohasiga oid farmon va qarorlari.